

*Ann-Christine Snickars*

## Litterärt skapande – en produktiv gemenskap

Litterärt skapande, en tvåårig författarutbildning, är den enda skönlitterärt inriktade skivarutbildning på svenska i Finland som är knuten till en högskola. Den drivs av Fortbildningscentralen vid Åbo Akademi. Idén väcktes där strax innan millennieskiftet och Mona Nylund och Lisen Sundqvist utvecklade tanken till en konkret plan. Den första kursen inleddes 2002.

I skrivande stund håller den fjärde kursomgångens deltagare på att avsluta sin andra termin. Kurserna har hela tiden haft ett omfång på fyra terminer, inalles två år. Tre gånger i terminen infaller ett kursveckoslut som sträcker sig från fredag kväll till söndag eftermiddag. Däremellan har deltagarna kontakt med sin speciella handledare och går tillsammans med honom/henne igenom texter och diskuterar skrivandets framsteg och problem.

Det är ingen hemlighet att Litterärt skapande haft ämnet Litterär gestaltning vid Göteborgs universitet som en av förebilderna. Dock opererar man här inom mer anspråkslösa ramar. Att ha en professor i ämnet är inte ens att drömma om. Men genom att optimalt ta ut det svångrum man har kan man komma långt. Litterärt skapande är maximalt deltagarorienterad.

### Tolv lärljungar

Till varje kurs har antagits tolv deltagare, intagningen har skett på basis av textprov och arbetsplan. Den första gallringen har skett när intagningsgruppen läst textproven – som framläggs anonymt – och bedömt deras potential. I det andra skedet har man tagit arbetsplanen i betraktande och diskuterat sig fram till en bedömning huruvida den kan förverkligas. Om den förefaller orealistisk kanske den innehåller andra frön med lovande grobarhet.

Kursen är inget magistersprogram, det man inkasserar i studieväg är tio studiepoäng i ämnet litteraturvetenskap. Ämnet litteraturvetenskap har också från början varit representerat i lednings- och planeringsgruppen. Men kursinnehållet är inte teoretiskt inriktat utan fokuserar på deltagarnas projekt. De olika kursutgåvorna ser därför inte identiska ut, i detaljplaneringen har man ungefär en termins framförhållning. Under gång är man kontinuerligt uppmärksam på deltagarnas behov av fördjupande och mer inträngande behandling av olika moment.

Många inslag är ändå återkommande: skrivandet som hantverk, komposition,

olika genrer, hur man gestaltar litterära personer, hantering av skrivblockering, att framföra sin egen text. Varje veckslutssession inleds också med den så kallade fredagsgästen, ofta en författare, som talar under ett givet – för honom/henne själv aktuellt – tema. Den här närkontakten med erfarna författares skrivpraxis är ovärderlig som inspirationskälla. Kursens erfarenhet är också att författare gärna ställer upp och berättar om stoff och motiv och hur en författares arbete kan se ut.

### **Nej! Och ja!**

Frågan uppstår alltid: kan man verkligen lära ut skönlitterärt skrivande, kan man faktiskt ha utbildningsprogram i författarskap? Svaret är först ett nej. Och sedan med eftertryck ja! Ett skönlitterärt författarskap har alltid en egen ton, en egen ingång till sin tematik. Utan detta unika anslag är det inte skönlitteratur, och just det går svårligen att lära ut. Under en kurs som omspannar två år hinner man emellertid söka efter sitt eget anslag, och under samma tid har man tillgång till en referensgrupp som man vet är intresserad av att utbyta synpunkter på litterärt arbete. Arbete är ett honnörsord. Den som vill skriva skönlitterärt får inte vara rädd för arbete. Olika förhållningssätt till det kan man lära sig av andra.

Kursens första uppdrag är just att ta det litterära arbetet på stort allvar, både den kontinuerliga skrivpraktiken – som till en viss del är en träningsfråga, och som man därför kan coachas i – och den djupare diskussionen om själva meningen med litterära texter. Den personliga satsningen, från lärare och från kursdeltagare, är det viktigaste redskapet i den processen. Lika viktig är tiden. Två år kan se ut som en väl tilltagen tidrymd, men för den som vill åstadkomma ett manuskript till en roman eller en diktsamling är det antagligen det minsta möjliga.

### **Refusering, en del av utbildningen**

Diskussion med likasinnade, personlig handledning, undervisning i skrivandets hantverk, ledda skrivövningar och föreläsningar av dem som utövar någon form av litterär praktik är alltså stommen i Litterärt skapande. Man kan skissa stämningen som ett slags inåtvänd, produktiv gemenskap.

Den utåtriktade verksamheten är den kursantologi som varje kurs producerat. Tills vidare finns tre sådana, två av dem är utgivna på etablerade förlag, Söderströms respektive Schildts. En av antologierna har Fortbildningscentralen som utgivare. Antologin ingår som en del av kursinnehållet, men i regel har man överlåtit själva arbetet – också det som faller utanför själva författandet av en tillräckligt bra text – till kursdeltagarna. Det innebär att man, även om man får grundlig hjälp av en professionell förlagsredaktör, får lov att sätta sig in i alla detaljer på textens väg från manus till bok.

Vad blir då resultatet för en som genomgått Litterärt skapande, utöver de tio studie-

poängen och en antologi? För en del resulterar tiden i ett manus som oftast hittar vägen till ett förlag – och ofta nog tillbaka till skribenten igen. Att ta emot refuseringsbrev får ses som en del av utbildningen. Att få en roman antagen under kursens gång är kanske orealistiskt tänkt, men det har faktiskt hänt. En kursdeltagare har också fått en pjästext uppförd. Utgivningen, där den har skett, har annars i allmänhet skett med fördröjning.

När man från utsiktspunkten våren 2009 ser tillbaka kan man notera att hälften av deltagarna i Litterärt skapande I har publicerat sig i bokform, två från Litterärt skapande II. Från Litterärt skapande III är en prosadebutant på väg ut, och en av deltagarna har debuterat som pjäsförfattare. Deltagarna har också legat väl till i de litterära pristävlingarna Arvid Mörne-tävlingen och Solveig von Schoultz-tävlingen som arrangeras av Svenska folkskolans vänner och Schildts förlag. Ett halvdussin har under åren placerats sig i täten där, och ännu fler har blivit publicerade i de antologier som årligen publiceras i anslutning.

### **Ingen ålders- eller könskvotering**

Vilken sorts personer söker sig då till en skivutbildning av det här slaget? Åldersmässigt finns inga restriktioner, kurserna har haft deltagare i alla åldrar mellan 20 och 60+. Den varierande sammansättningen har varit en tillgång. Den första kursen bestod av idel kvinnliga deltagare. Manliga sökande fanns, men man beslöt att inte gå efter könskvotering utan endast efter textprovets kvalitet och arbetsplanens nivå. Den andra och tredje kursen hade tre manliga deltagare var, och i Litterärt skapande IV finns en manlig deltagare. De här proportionerna motsvarar antagligen i stort sett sammansättningen i konstkurser på andra nivåer.

Den första kursen hade drygt sextio sökande. Det visade sig att ungefär en tredjedel av dem i främsta hand sysslade med andra former av skrivande än direkt skönlitterärt. De ville ha hjälp med att gestalta ett material som härrörde ur hembygds- och släktforskning.

Kurs II och III hade vardera ca 40 sökande och till Litterärt skapande IV mottogs 52 ansökningar. Det stora antalet har förvånat arrangörerna själva, man hade kanske tänkt att en språkminoritet på knappa 300 000 ganska fort skulle ”fiskas ut”. Några få ansökningar har influerat från Sverige, men alla antagna har tills vidare varit bosatta i Finland.

Litterärt skapande har Åbo som hemort. Det betyder att kursen geografiskt ligger väl till, att den kan samla deltagare från alla svenska regioner i Finland. Det betyder också i förlängningen att kursen har en viss dragningskraft på studerande vid Åbo akademi, företrädesvis studerande i humaniora och litteraturvetenskap. Litteraturstuderande har också funnits bland deltagarna, men man kan knappast tala om en överrepresentation.

Att studera litteratur som akademiskt ämne och att själv skapa litteratur skiljer sig ju som verksamheter markant från varandra. Kursen är inte heller till för att höja kvaliteten på det akademiska skrivandet, men det missförståndet har man ofta sett uttryckt.

### **Kurser som skapar nätverk**

Sen urminnes tider – man vill gärna formulera det så – har andra konstgrenar, t ex musik och måleri, sett till att auktoriserad utbildning funnits på området. Det har ibland t o m ansetts dilettantiskt att inte ha gått på konstskola eller arbetat som elev till någon mästare. Litteraturen har undandragit sig detta, odlat sin egen mytologi och sin egen uppfattning om författarrollen. Kanhända har detta förändrats genom att författarrollen slutat ses som automatiskt manlig, men det är svårt att säga säkert, litteratursociologiska undersökningar kring detta finns veterligen inte.

Vid anglosaxiska universitet har Creative Writing ändå länge setts som ett fullt legitimt studieämne, och sedan Litterär gestaltning fått fotfäste i Göteborg och samlat förtroendekapital inte minst genom sin gedigna lärarkader, har misstänksamheten klingat av. Vid Turun Yliopisto har man också sedan några år kunnat studera ordkonstens praktik inom ramarna för akademiska studier. På svenska förefaller det koncept utbildningscentralen lyfte fram vara lyckat. Litterärt skapande har inte heller konkurrerat ut helsingforsbaserade Cityfolkhögskolans kortare kurser, snarare kompletterat de varandra.

Litterärt skapande, liksom övriga författarutbildningar i Norden och världen, bidrar också till att skapa viktiga nätverk för litterär diskussion och debatt. Ibland är de mindre synliga för omvärlden, innefattar personliga kontakter, åsiktsutbyte, stöd och uppmuntran i konstutövningen. Ibland når de offentligheten, märks i pressen, på litterära festivaler, på förlag och i litterära tidskrifter.